

Leopardens utstuderade smygteknik testar impalornas uppmärksamhet, inbördes samförstånd och individernas snabbhet. De bäst anpassade klarar att komma undan och överlever.

Larmrapport: Arter u

Närmare en miljon djur- och växtarter riskerar att försvinna inom kort. Den Även rovdjuren är hotade. Vi fäster här uppmärksamhet på rovdjurens viktiga

Pressmeddelandet från FN:s expertpanel om den pågående massutrotningen av arter på jorden fick stor uppmärksamhet.

Den 6:e maj kom ett pressmeddelande från FN:s expertpanel för biologisk mångfald, IPBES (Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services), som var en verklig skräll. I en larmrapport visar forskarna hur växt- och djurarter utrotas i en rasande takt. Den största minskningen av biologisk mångfald i mänsklighetens historia pågår, vilket IPBES

också redogjorde för under ett möte i Paris 29 april – 4 maj. Det handlar om att bortemot en miljon arter riskerar att utrotas inom en nära framtid om vi inte löser situationen.

IPBES:s ordförande Sir Robert Watson konstaterar: ”De överväldigande bevisen från rapporten (IPBES Global Assessment) visar från ett brett fält av olika kunskapsområden en skrämmande bild. Hälsan hos ekosystemen, vilka vi och alla andra arter är beroende av, förstörs snabbare än någonsin. Vi håller på att bryta sönder den verkliga grunden för vår ekonomi, försörjning, födotillgångar, hälsa och livskvalitet över hela världen.”

De fem största orsakerna till artutrotningen är enligt IPBES i storleksordning följande:

1. markanvändning,
2. exploatering (jakt, fiske),
3. klimatförändringar,
4. föroreningar och
5. invasiva arter.

Förlusten av livsmiljöer och vild natur pga människans bebyggelser, kommunikationer, skogsavverkningar och matproduktion till köttdjur gör att tillgången på tillräckligt stora arealer med fungerande ekosystem minskar och därmed också förutsättningarna att bevara den vilda faunan, enligt rapporten.

Vad är då biologisk mångfald? Biologisk

mångfald betyder variationsrikedom avseende landskap och naturtyper, djur- och växtarter och dessutom en stor genetisk variation inom arterna, enligt SLU.

Rovdjuren – en drivande motor bakom biologisk mångfald

Artutvecklingen under samspelet mellan rovdjur och deras växtätande bytesdjur är kanske den största orsaken till naturens mångfald eller biodiversitet. När de första rovdjuren dök upp i naturhistorien för kanske mer än 540 miljoner år sedan, tog utvecklingen av biologisk mångfald fart. Det nya var att djuren började äta varandra. Pressen att undkomma eller att jaga, att bli snabbare eller vaksammare, att utveckla sinnesorgan för att registrera vad som händer i omgivningen gjorde att en otrolig mängd olika arter och djurkonstruktioner såg dagens ljus på en geologiskt relativ kort tid – vi har kallat denna period ”den kambriska explosionen”.

Sedan dess har jordens mångfald av arter utsatts för fem stora utrotningsskeenden, försakade av vulkanutbrott, jordbävningar, kraftiga klimatförändringar och asteroidnedslag. Nu befinner vi oss mitt i den 6:e massutrotningen och den här gången är det vi människors samlade avtryck i naturen som föranleder den.

Uttrycket ”the fittest will survive” myntade

Några individer i impalahjorden anar leopardens närmande och alla uppfattar varningen. Ögonblicket senare flyr de. Den minst snabba hade kunnat bli leopardens byte. Rovdjurens jakt styr utvecklingen av bytsdjurens egenskaper på ett sätt som människas jakt inte gör.

trotas i rasande fart

största minskningen av biologisk mångfald i mänsklighetens historia pågår.
roll för friska ekosystem och utvecklingen av den biologiska mångfalden.

redan Charles Darwin. Den som springer långsammast i hjorden, den som är minst uppmärksam, den som inte är tillräckligt smart, den som har någon skada eller sjukdom, den som helt enkelt inte är bäst anpassad till situationen fysiskt eller mentalt löper större risk att tidigt i livet bli mat åt rovdjuren.

På sikt leder detta till att bytsdjurspopulationerna utvecklas och hålls i god vigör. Rovdjuren tvingar bytsdjuren att vara mer rörliga vilket i sin tur hindrar vegetationen att betas ned och därmed kan även växtligheten återhämta sig och då behålla sin artrikedom och bärkraft.

För två miljoner år sedan trädde en ny art in på arenan och utvecklades så småningom till oss – *Homo sapiens*. Från runt 10 000 år sedan har utvecklingen av mänsklig påverkan accelererat med alltmer sofistikerade vapen, klappjakter på stora djurgrupper som tvingade dem utför stup, förstörelse och omvandling av ursprungliga livsmiljöer. Jakten har varit en stor faktor bakom att vi i dag bara har en spillra kvar av den rika fauna av stora däggdjur som fanns här för bara 10 000 - 15 000 år sedan.

Under de senaste 20 åren har mängder av studier presenterats av forskare från hela världen, som belyser hur viktiga de stora rovdjuren är för friska ekosystem. De påpe-

kar också att i stora delar av världen är den mänskliga påverkan i dag så stor att de stora rovdjuren inte får plats att spela sina roller i ekosystemen. Jordbruket, skogsbruket, den mänskliga bebyggelsen och jakten har starkt begränsat utrymmet för stora rovdjur eftersom de behöver stora arealer. Stora rovdjur behövs för att återskapa välbalanserade ekosystem.

”Nuvarande ekologiska kunskaper visar på att stora rovdjur är oumbärliga för att upprätthålla den biologiska mångfalden och ekosystemens funktioner”, skriver forskarna i rapporten ”Status and ecological effects of the world’s largest carnivores” av W. Ripple et al. De uttrycker också att ”mänskliga aktiviteter kan inte fullt ut ersätta den roll som stora rovdjur spelar”.

Människans jakt kan inte ersätta rovdjuren

I dag är jakten inte nödvändig för människans försörjning utan bedrivs på de allra flesta håll som ett nöje för spänning och underhållning. Att skjuta s.k. trofédjur, dvs de största djuren med de största attributen – noshorn, betar, skovelhorn, stjärftjädrar mm driver evolutionen ”baklänges”. Ingen mänsklig jägare klarar av att testa ett vilt djur på samma sätt som rovdjuren gör med avseende på bytsdjurens livsduglighet, fitness.

Man skjuter på 100 meters avstånd eller längre det största djuret man kan komma åt då trofé eftertraktas. Jagar man inte efter en trofé skjuter man det djur man får framför sig för att bl.a. begränsa populationen, men någon test av djurets livsduglighet går inte att genomföra med en höghastighetsprojektil.

Ett av många exempel på skillnaden mellan de biologiska konsekvenserna av rovdjurens respektive människans jakt, ger vargen och älgen, som samexisterat och förändrats i jämntakt med varandra i en evolutionär kapplöpning under mer än 2,5 miljoner år. I områden där vargen står för beskattningen av älgstammen bär alla älgdjur de stora, praktfulla s.k. skovelhornen – ett sexuellt attribut som attraherar älgkorna. Vargen tar till 90 procent bara unga djur, års- och fjolårskalvar. Övriga älgar når fullvuxen ålder och hannarna hinner bli fullvuxna avelstjurar och delta i konkurrensen som gynnar artens utveckling.

Så kallade cervina horn (med bara några spretande pinnar) återfinns enbart där mänsklig jakt utgör den största påverkan, t.ex. där man skjutit fler tjurar än kor och det blivit tjurbrist för kornas valmöjligheter, som bl.a. i Sverige. Detta leder även till ombrunst vilket medför att kalvarna föds senare på året och får sämre näring och tillväxt.

Skymning råder för de vilda djuren. Här ses den mest hotade lodjursarten, iberisk lo.

Bilderna till höger: De största orsakerna till den nu pågående arutrotningen är i ordningsföljd: människans utbredning och markanvändning, jakt och fiske, miljöföroreningar samt invasiva arter (inte på bild).

► **Kommentar/ Jakten gynnas och rovdjuren hålls nere i Sverige**

I Sverige ser det inte bättre ut än i larmrapporten i allmänhet. Jordbruket och skogsbruket förvandlar landskapen till monokulturer och jakten utövas med inriktning på att ge så många skottfällan som möjligt.

För närvarande pågår en utredning om utökade jakttider på viltet i Sverige. Naturvårdsverket kommer i slutet av året att skicka ut det preliminära underlaget för ändrade jakttider. I de inkommande förslagen finns bl.a. önskan om ökade jakttider och återupptagen jakt på djur som tidigare varit fredade, t.ex. ekorre och hermelin, trots att man inte har en aning om hur bestånden för små rovdjur ser ut.

Den svenska regeringen har beslutat att de lägsta nivåerna (golvet) för de stora rovdjuren ska begränsas till för varg ca 300 individer och för lodjur ca 870 individer. Minimivåerna tycks ständigt uppfattas såväl av jägare som av förvaltande myndigheter som taket, dvs det högsta antalet rovdjur som får finnas, när beslutet om jakt fattas. Jägarnas Riksförbund hävdar en nollvision för varg, vilket är ljusår från förståelsen för evolutionära och ekologiska sammanhang.

Svenska Rovdjursföreningen anser att dessa små populationsstorlekar för varg och lo inte uppfyller vetenskapliga krav på långsiktig livskraft och heller inte i tillräcklig utsträckning låter rovdjuren uppfylla sin ekologiska roll. Att hålla stora däggdjur

i små isolerade populationer leder i längden till genetisk utarmning och utdöende på sikt. I denna situation befinner sig vargen, lodjuret och järven i Skandinavien.

I Sverige jagar tre procent av befolkningen. Trots detta är det till stor del jaktintresset som bestämmer och påverkar hur faunan ser ut. Det är varken demokratiskt eller i nuläget biologiskt acceptabelt. Inom jaktverksamheten måste man anta ett naturvårdsperspektiv. Jakt är inte ett självändamål utan kan vara en del i naturvården, t.ex. i områden där det på grund av befolkningstäthet inte fungerar med rovdjursförekomst i närheten.

I det nu allvarliga läget med den drastiskt minskande biologiska mångfalden, behöver den mänskliga jakten ta flera steg tillbaka. Rovdjuren bör tillåtas att släppas upp i antal för att de i större utsträckning ska kunna utöva sin ekologiska roll, den som de spelat i mer än 500 miljoner år.

Lämna de vilda djuren ifred i större utsträckning. Återskapa mer av deras naturliga livsmiljöer som länge tagits i bruk av människan men som idag överges när människor flyttar in i städer. Nu pågående projekt som "Rewilding Europe", återförvildande av Europa, visar vägen för hur stora arealer kan få en annan användning och ge den vilda faunan en ny chans.

TEX OCH FOTO: HANS RING

Styrelseledamot Rovdjursföreningen

Läs mer i artikeln "Rovdjur och bytesdjur följeslagare genom historien" i Våra Rovdjur nr 2/2011

